

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДГОТОВКИ З ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

TO THE PROBLEM OF DESIGNING CONTENTS OF METHODOLOGICAL SECURITY FOR FIRE PREPARATION AND TRAINING FROM PERSONAL SECURITY OF FUTURE OFFICERS

Стаття присвячена проблемам сучасної дидактики й підготовки офіцерських кадрів прикордонної служби України. Розкриття проблеми розпочато з аналізу перехідного стану всіх систем (політичних, економічних, соціальних) українського суспільства. Автор наголошує на тому, що рівень і якість освіти є тими факторами, що мають ключовий вплив на формування демократизації в будь-якому суспільстві з урахуванням досвіду тих країн, які цей шлях уже пройшли. Надалі автор переходить до особливостей професійної та фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. З-поміж складників їхньої професійної підготовки виділяються вогнева й підготовка з особистої безпеки, оскільки автор є теоретиком і практиком у цій галузі.

З метою представлення власного досвіду вдосконалення змісту професійної підготовки в дослідженні проведено теоретичний аналіз відповідної наукової літератури з проблем підготовки фахівців військової сфери.

З урахуванням результатів аналізу наукових праць і власного практичного досвіду в підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників у статті розкрито сутність таких понять, як методичне забезпечення, проектування, моніторинг. Автор продемонстрував використання технології проектування на прикладі створення змісту робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки». Проаналізовано основні етапи проектування згаданої робочої програми. Водночас, подаючи зміст проектування робочої програми, автор розкрив сутність такого процесу, як моніторинг, тобто комплексну діагностику стану певного педагогічного явища. Сформульовано висновки проведеного дослідження, а також виділено перспективні напрями подальших наукових розвідок.

Ключові слова: вогнева підготовка, підготовка з особистої безпеки, методичне забезпечення, проектування, майбутні

офіцери-прикордонники, робоча програма навчальної дисципліни.

The article is devoted to the problems of modern didactics and training of officers of the Border Guard Service of Ukraine. Disclosure of the problem began with an analysis of the transitional state of all systems (political, economic and social) of Ukrainian society. The author emphasizes that the level and quality of education are the factors that have a key influence on shaping democratization in any society, taking into account the experience of those countries that have already passed this path. In the future, the author moves on to the features of professional and professional training of future border guards. Among the components of their professional training are fire and personal safety training, as the author is a theorist and practitioner in this field.

In order to present their own experience of improving the content of vocational training in the proposed study, a theoretical analysis of the relevant scientific literature on the problems of training specialists in the military field was carried out. Taking into account the results of the analysis of scientific works and own practical experience in the training of future border guards, the article describes the essence of such concepts as methodological support, design, monitoring. The author demonstrated the use of design technology as an example of creating the content of the work program of the discipline "Basics of fire training and training for personal safety". The basic stages of designing the mentioned work program are analyzed. At the same time, presenting the content of the design of the work program reveals the essence of such a process as monitoring, that is, a comprehensive diagnosis of a particular pedagogical phenomenon. The conclusions of the conducted research are formulated, as well as perspective directions of further scientific investigations are highlighted.

Key words: fire training, personal safety training, methodological support, design, future border guards, work program of the discipline.

УДК 378: 371.134:315:355

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-6>

Волошин В. Д.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри фізичної підготовки та особистої безпеки

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Значення освіти полягає в тому, що вона впливає на швидкість і якість науково-технічних процесів, економічне зростання та побудову відкритих політичних систем, забезпечення країни потужним інтелектуальним потенціалом. Сучасні процеси перехідного етапу українського суспільства диктують вимоги щодо змісту й алгоритму модернізації на кожному рівні освіти. Фундаментом української освітньої системи є гуманістичні та демократичні положення, національна свідомість, взаємоповага між націями й етнічними групами. Метою вищої

школи є реалізація наукового, культурного, практичного різновидів підготовки майбутніх фахівців будь-якої професійної сфери.

Сучасна вища військова освіта України зазнала руйнівного впливу радянської системи підготовки майбутніх офіцерських кадрів і потребує на особливу увагу, з огляду ще й на військові дії на східних територіях держави. Нові технології у військово-промисловому секторі, нові види військових операцій, нові виклики для українських військовиків свідчать про невідповідність змісту освіти поданим вище актуальним проблемам.

Сучасне суспільство не встигає за інформаційними досягненнями та інноваціями, а українське ніяк не може подолати перехідний етап розвитку всіх своїх ключових соціально-політичних та економічних інституцій.

Урахування нашого досвіду практичної педагогічної діяльності у сфері підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників дає змогу констатувати потребу в оновленні системи їх підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Результативне функціонування закладу вищої освіти Державної прикордонної служби сприяло появі чималої кількості наукових праць, присвячених різноманітним актуальним питанням. У дослідженні на увагу заслуговують наукові праці за авторством В. Балашова [2], І. Грязнова [3], Д. Іщенко [8], О. Діденка [4], С. Капітанець [9], В. Миропольської [13], М. Недбая [14], Є. Потапчука [15], В. Ягупова [16]. Згадані вчені доклали зусилля до модернізації змісту професійної підготовки курсантів вищого військового навчального закладу та результативного формування їхнього професіоналізму та компетентності.

Варто зауважити, що проблемам удосконалення вогневої підготовки військовослужбовців та офіцерів-прикордонників присвячені праці О. Барабанщикова, Б. Бадмаєва, О. Гречихіна, М. Дьяченка й багатьох інших [5].

Беручи до уваги подане вище, **метою статті** є розкриття сутності процесу проектування змісту методичного забезпечення з вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу. Ефективність західних та азіатських освітніх систем полягає в їх динамічності, гнучкості, впровадженні інновацій і сучасних досягнень. Метою вирішення проблеми реформування змісту освіти, зокрема військової освіти, є впровадження ступеневої системи підготовки, яка покликана задовольняти потреби й можливості фахівця в отриманні освіти за обраною спеціальністю відповідно до його потенціалу; створення системи закладів вищої освіти, які за освітніми рівнями й типами, формами і строками навчання, фінансовими джерелами сприяли задоволенню інтересів і потреб особистості з будь-якого регіону держави; підвищення рівня української вищої освіти на рівень країн постіндустріального розвитку та її включення у світову освітньо-наукову спільноту.

Сучасною тенденцією в підготовці майбутніх фахівців, зокрема офіцерів-прикордонників нової генерації, є забезпечення процесу формування в них оптимального рівня компетентностей.

Освітній процес є найважливішим компонентом системи навчання. В освітньому процесі відображено комплекс організаційних і дидактичних засобів, впливів, методів, спрямованих на практичну реалізацію змісту освіти.

Варто зазначити, що детальний аналіз освітньої діяльності закладів вищої освіти військового спрямування дав змогу розкрити особливості вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки.

Під вогневою підготовкою та підготовкою з особистої безпеки необхідно розуміти таку підготовку майбутніх фахівців прикордонного відомства, що має на меті вивчення матеріальної частини зброї, основних заходів безпеки, правила використання зброї, правила стрільби; тренування на імітаційних тренажерах; опрацювання нормативів вогневої підготовки; ознайомлення з правовими засадами застосування зброї.

Згідно з вимогами Міністерства освіти та науки України, у структурі закладу вищої освіти виділяють факультети з кафедрами, завданнями яких є проектування (розроблення) відповідного методичного забезпечення навчальних дисциплін, зокрема затвердження змісту робочих програм навчальних дисциплін. Саме в цьому документі необхідно відобразити останні досягнення науково-технічної, культурної та виробничої галузей. У процесі проектування робочих програм навчальних дисциплін ключовою вимогою є розкриття взаємозв'язку між усіма навчальними дисциплінами в межах відповідної спеціальності, комплексу завдань для самостійного опрацювання [12].

Можливим шляхом удосконалення змісту вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників є проектування їх методичного забезпечення, зокрема змісту робочої програми навчальної дисципліни «Вогнева підготовка та особиста безпека», що реалізується завдяки діагностико-прогностичним процесам. У єдності діагностування та прогнозування мають на меті забезпечення процедури стратегічного прогнозування (формулювання пріоритетної мети й виділення з неї основних завдань); імітаційного моделювання; процедури планування; управління та корекції змісту на підставі аналізу дієвості моделі вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Дидактико-технологічними завданнями робочої програми навчальної дисципліни є реалізація певних педагогічних цілей, сформованих на основі суспільного замовлення та особистісного запиту майбутнього фахівця. Виконання цих цілей можливе завдяки інноваційним технологіям, методам, засобам і прийомам навчання, що поєднуються адекватними засобами, організаційними формами, чіткою взаємодією між учасниками педагогічного процесу, ступенем професіоналізму й підготовленістю науково-педагогічного складу. Варто врахувати, що в дослідженні увага приділяється питанню діагностики стану освітнього процесу за допомогою ретельного аналізу, виокремлення основної проблематики, передба-

чення можливих результатів та обрання методів, що дають змогу максимально реалізувати заплановане за відповідних умов [2].

Отже, визначальною характеристикою дидактичного проектування методичного забезпечення вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників є розроблення плану освітнього процесу відповідно до руху «від наявних проблем і запитів курсантів, особливостей навчальних дисциплін і наявних обставин» [9].

Проектування змісту методичного забезпечення вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників на прикладі робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки» миздійснили на основі діагностики й прогнозування, мали на меті розроблення проекту діяльності й моделі вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки» передбачає отримання ідеального результату реалізації вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників.

У проектуванні змісту робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки» є обґрунтування сукупності ключових положень, категорій, що враховують фактори впливу на вогневу підготовку та підготовку з особистої безпеки, а також засоби її здійснення.

Варто наголосити, що в процедурі проектування нами використано алгоритм, розроблений Б. Гершунським [4]: проектування передбачає такі технології, як формулювання цілей і технологій їх реалізації.

У процесі проектування змісту робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки», що виступала як освітня технологія, виникла потреба в оцінюванні її за різними критеріями. З урахуванням специфіки вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки використано такі діагностичні критерії: а) функціональний; б) потенціал інновацій і нововведень; в) структурованість.

Дотримання вимог функціонального критерію робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки» полягає в постійному визначенні рівня її ефективності та своєчасному внесенні коректив. Задля цього нами введено систему педагогічного моніторингу. Моніторингом у педагогіці вважають спостереження, оцінювання та прогнозування стану освітнього середовища. Педагогічний моніторинг передбачає дієву систематичну фіксацію подій. Мета моніторингу полягає в оперативному включенні наслідків діагностування в професійну діяльність задля

колекційної роботи й проектування функціонального розвитку системи. Подана вище процедура не обмежується такими поняттями, як зворотний зв'язок, латентний контроль, а поєднує ці види діяльності з іншими [3]. Отже, педагогічний моніторинг як системне спостереження, аналіз, оцінювання змісту робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки» призначений для внесення нагальних змін і підвищення її ефективності.

Отже, професійна підготовка сучасних офіцерських кадрів прикордонного відомства України високого рівня, згідно із запитами демократичного середовища, вимагає модернізації ключових елементів освітнього процесу. Суспільство потребує соціально мобільних, критично мислячих фахівців, здатних змінювати соціальний статус вертикальною ієрархією професійного середовища. Таким фахівцям необхідно надати знання про передові досягнення науки й техніки, навчити їх адекватного і творчого пошуку рішень сучасних проблем.

Висновки. Загалом проектування змісту методичного забезпечення вогневої підготовки та підготовки з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників, зокрема робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки», є логічною процедурою створення певних взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів.

Запропонований у статті варіант дидактичного проектування на прикладі робочої програми навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки та особистої безпеки» повністю не проаналізований, оскільки передбачає такі етапи, як удосконалення й перетворення. Ця проблема й може бути основою для подальших наукових розвідок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балашов В.А. Формирование профессиональных качеств у слушателей-пограничников в процессе профессионального обучения : дисс. ... канд. пед. наук. Хмельницкий, 1996. 263 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогических технологий. *Вестник высшей школы*. 1988. № 1. С. 3–11.
3. Бондар В. Дидактичне забезпечення управління процесом навчання. *Освіта і управління*. 1997. № 2. С. 85–101.
4. Гершунский Б.С. Дидактическая прогностика: Методология, теория, практика. Киев : Выща школа, 1986. 200 с.
5. Грязнов І.О. Удосконалення індивідуальної виховної роботи командирів підрозділів Прикордонних військ України : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 1998. 210 с.
6. Діденко О.В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2003. 201 с.

7. Іщенко Д.В. Курс лекцій з військової педагогіки. Хмельницький : Вид-во АПВУ, 1998. 158 с.

8. Капітанець С.В. Педагогічні умови формування професійного спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2001. 224 с.

9. Малафіїк І.В. Дидактика : початковий посібник. Київ : Кондор, 2005. 398 с.

10. Миропольська О.В. Формування професійної компетентності фахівців митних органів в умовах службової діяльності : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2009. 219 с.

11. Недбай М.П. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування технічних засобів у службовій діяльності : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2009. 300 с.

12. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова та ін. ; за ред. З.Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 495 с.

13. Потапчук Є.М. Військова психологія : навчальний посібник. Хмельницький : Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2003. 150 с.